

اندیشه‌پردازی

مسلمان رشدی و یک فتوای تاریخی

سال‌ها پیش در تاریخ ۴مهرماه ۱۳۶۷مطابق با ۲۶سپتامبر ۱۹۸۸، فردی به نام سلمان رشدی کتاب رمانی را با عنوان «آیات شیطانی» نوشت. این کتاب توسط انتشارات پنگوئن انگلستان و به زبان انگلیسی در ۵۴۷ صفحه منتشر شد و مطابق برخی آمار، تاکنون بیش از ۱۴۰ بار در نقاط مختلف جهان و به زبان‌های مختلفی از جمله عربی، اسپانیایی، آلمانی، چینی، روسی و فارسی انتشار یافته‌است. از نکات حائز اهمیت آنکه کتاب «آیات شیطانی» در همان سال برنده جایزه ادبی کاستا شد.

جایزه ادبی کاستا (Costa Book Awards) یک جایزه ادبی است که هر ساله به بهترین (لدت بخش‌ترین) کتاب انگلیسی زبانی اهدا می‌شود که نویسنده آن ساکن بریتانیا یا جمهوری ایرلند باشد. این رمان همچنین یکی از ۵ نامزد جایزه ادبی معتبر بوکر در سال ۱۹۸۸م بود که موفق به دریافت جایزه نهاییشد.

جایزه ادبی من بوکر (The Man Booker Prize)، که به نام جایزه بوکر هم شناخته می‌شود، یکی از مهم‌ترین جوایز ادبی دنیاست که هر سال به بهترین رمان جدید انگلیسی‌زبان اعطا می‌شود. این جایزه تا سال ۲۰۱۴ تنها به نویسندگان کشورهای مشترک‌المنافع، انگلیسی‌ها و ایرلندی‌ها تعلق می‌گرفت. همچنین خوب‌است بدانیم نویسنده کتاب یعنی سلمان رشدی، لقب سوالیه از سوی ملکه انگلیس نیز دریافت کرد.

بنابر نقل صحبتی از مجله اشپیکل، نویسنده کتاب آیات شیطانی پیش از چاپ و انتشار کتاب خود، حدود ۱٫۵ میلیون مارک به‌عنوان پیش‌پرداخت از ناشر کتاب خود دریافت کرده که بنا بر نظر کارشناسان، این مبلغ تا آن روز بی‌سابقه بوده‌است. این همه نشان‌های است بر اینکه پروژه‌ای مهم در حال طرحی بوده که بتواند با تلاش همه جانبه به‌ویژه در عرصه فرهنگ، کارهایی را علیه اسلام سامان دهد.

اما کتاب بنه لحاظ ماهیت توهین‌آمیزی که نسبت به مقدسات دارد، مورد نقد و اعتراض جدی بسیاری از شخصیت‌های اسلامی قرار گرفت تا آنکه در روز سه‌شنبه ۲۵ بهمن‌ماه فتوایی از امام خمینی(ره) دربارهٔ ارتداد سلمان رشدی و واجب‌القتل بودن او منتشر می‌شود. متن این فتوای مهم و تاریخی اینگونه است:

سلمان رشدی

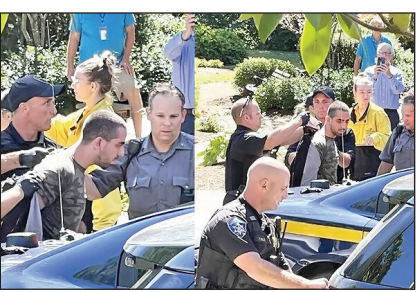
سلمان رشدی در لندن

سلمان رشدی در لندن

سلمان رشدی در لندن

اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ
به اطلاع مسلمانان غیور سراسر جهان می‌رسانم مؤلف کتاب «آیات شیطانی» که علیه اسلام و پیامبر قرآن، تنظیم و چاپ و منتشر شده‌است، همچنین ناشرین مطلع از محتوای آن، محکوم به اعدام هستند.
از مسلمانان غیور می‌خواهم که در هر نقطه‌ای که آنان را یافتند، سریعاً آنها را اعدام نمایند تا دیگر کسی جرأت نکند به مقدسات مسلمین توهین نماید و هر کس در این راه کشته شود، شهید است آن شاه‌الله. ضمناً اگر کسی دسترسی به مؤلف کتاب دارد ولی خود قدرت اعدام او را ندارد، او را به مردم معرفی نماید تا به جزای اعمالش برسد، و السلام علیکم ورحمه‌الله و برکاته.

۱۳۶۷/۱۱/۲۵

سلمان رشدی در لندن

سلمان رشدی در لندن

سلمان رشدی در لندن

بعد از حکم حضرت اسام(ره) و اعلام عزای عمومی، حرف حدیث‌های شیطنت آمیز بسیاری در محافل مطرح شد و حتی برخی خطبه‌های نماز جمعه در شهرهای مختلف و وقت را تقطیع کردی و اعلام کردند که درصورت توبه بخشیده می‌شود.
۴روز بعد فتاوا امام خمینی(ره) (اطلاعهی‌ای را خطاب به مسلمانان ایران و جهان در این زمینه منتشر می‌کند و شایعات را در مورد عفو سلمان رشدی پس از توبه، تکذیب می‌کند و بنابر گفته حضرت امام(ره) قتل وی را واجب می‌داند. متن این اطلاعیه را در ادامه می‌خوانید:

رسانه‌های گروهی استعماری خارجی به دروغ به مسئولین نظام جمهوری اسلامی نسبت می‌دهند که اگر نویسنده کتاب آیات شیطانی توبه کند حکم اعدام درساره او لغو می‌گردد، امام خمینی – مدظله – فرمودند: این موضوع صد درصد تکذیب می‌شود. سلمان رشدی اگر توبه کند و زاهد زمان هم گردد، به هر مسلمان واجب است با جان و مال تمامی هم خود را به کار گیرد تسا او را به ذرک واصل گرداند. حضرت امام(ره) اضافه کردند: اگر غیرمسلمانی از مکان او مطلع گردد و قدرت این را داشته باشد تا سریع تر از مسلمانان او را اعدام کند، بر مسلمانان واجب است آنچه را که در قبال این عمل می‌خواهد به‌عنوان جایزه و یا مزد عمل به او بپردازند.
۶۱۱/۱۱۲۹

موضوع چنان از منظر امام خمینی(ره) حساس بود که در فروردین ۶۸نشریه پاسدار اسلام می‌نویسد: «حضرت امام وقتی از مضمون این حکم کفرآمیز مطلع شدند از خشم بر خود لرزیدند و فرمودند: والله اگر جوان بومد و قدرت حرکت داشتیم شخصی می‌رقتم و او را می‌کشتیم.»

سیس بعد از حوادث بسیار متعددی که در فضای دیپلماسی جهانی علیه جمهوری اسلامی ایران به راه افتاد، برخی به سبب ملاحظات منطقی بر قواعد دیپلماتیک انتقاداتی را در گوشه و کنار مطرح کردند. امام خمینی(ره) در پاسخ به اینگونه اظهارنظرها فرمودند: «روحانیون و مردم عزیز حزب‌الله و خانواده‌های محترم شهیدا حواس‌شان را جمع کنند که با این تحلیل‌ها و افکار نادرست خون عزیزانشان پایمال نشود. ترس من این است که تحلیل‌گران امروز، ده سال دیگر بر کرسی قضاوت بنشینند و بگویند که باید دید فتوای اسلامی و حکم اعدام سلمان رشدی مطابق اصول و قوانین دیپلماسی بوده‌است یا خیر؟ و نتیجه‌گیری کنند که چون بیان حکم خدا آثار و تبعاتی داشته‌است و بازار مشترک و کشور‌های غربی علیه ما موضع گرفته‌اند، پس باید خامی نکنیم و از کنسراعات کنندگان به مقام مقدس پیامبر و اسلام و مکتب بگذریم.»

اندیشه

بحث علمی آزاد، اما وهن و تمسخر ممنوع

نگاهی به حکم ارتداد، فلسفه و پیشینه تاریخی آن در اسلام

دقت سناخت تا بار فقهی هر کدام روشن شود. از این‌رو بایستی نگاهی به واژگان انداخت تا دچار خلط در مفاهیم نشویم:

در تعریف ترور گفته‌اند هر گونه اقدام خشونت آمیزی که موجب ترس میان مردم شود. ترور در واقع ۲مؤلفه مهم دارد: الف) اقدام به ترور غیرقانونی و غیرشرعی است. ب)هدف از ترور در اکثر موارد سیاسی است. امام(ره) در سخنان‌شان مبرامون ترور شهید مطهری می‌فرمایند: «بکشید ما را ملت ما بی‌دار تر می‌شود. ما از مرگ نمی‌ترسیم. منطق شما ترور است. منطق اسلام ترور را باطل می‌داند.» این سخن یعنی در اسلام ترور با تعریف و مؤلفه‌های گفته شده وجود ندارد.

این‌رو بر حرمت قتل نفوس هر یک از انسان‌هاست به‌طور مطلق مگر مواردی که استثنا شده‌است. خداوند متعال در آیه ۳۳سوره اسراء می‌فرماید: «لَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ يُؤْتِنُ قَتْلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيِهِ سُلْطٰنًا فَلَا يَسْرِفُ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا.» تعبیر «لا باحق» در این آیه استثناه کردن چند مورد است که علمای اسلام و فقها مطابق روایات آنها را ذکر کرده‌اند. از جمله استثنائات، حکم مرتد، سب، التبی، مفسد فی الارض، توطئه علیه اسلام و قصاص نفس است.

با توجه به نکات پیش گفته حکم فردی همچون سلمان رشدی که در زمان آیات شیطانی نه تنها بی بحثی علمی و تحقیقاتی بلکه به‌دنبال تدوین رمانی جهت وهن پیامبر اکرم(ص) و توهین و استهزاء مقدسات مسلمانان پرداخته، اعلام است و نه ترور. قابل ذکر است که در همان ایات حضرت امام خمینی(ره) به انتقادات تند افرادی چون کسروی در کتاب کشف‌الاسرار پاسخ دادند اما حکم ارتداد سلمان رشدی در پی‌رمان تمسخرآمیز او، از سوی حاکم شرع صادر می‌شود و این یعنی حکم، ناظر بر مجرمیت فرداست، نه آنکه مثل ترور کشتن خائنانه را مدنظر داشته‌باشد. همچنین حکم اعدام امری مخفی و فریبکارانه نیست بلکه همه می‌دانند که «چگرسکی» و «چسرا» باید کشته‌شود.

اندیشه فقهی

خود قابل‌تامل و بررسی است اما طی چند سال اخیر تعداد معدودی با طرح مباحثی شبه‌علمی به مقابله باصل حکم و سپس تخطئه‌اجراکنندگان حکم پرداختند. در این نوشتار سعی شده با ارائه اجمالی مباحثی پیرامون ارتداد و زمینه‌های فقهی و تاریخی آن، به روشن شدن افکار عمومی کمک شود.

چیستی ارتداد

ارتداد عبارت است از خارج شدن مسلمان از شریعت اسلام و گراییدن وی به کفر. (امام خمینی، تحریرالوسیله، ج ۲، ص ۳۲۹) براساس نظر فقیهان اسلامی ارتداد ۲گونه‌است: الف) فطری، ب) ملی. مرتد فطری کسی است که یکی از پدر یا مادرش مسلمان باشند و این شخص بعد از بلوغ اظهار اسلام کند و سپس از اسلام خارج شود. مرتد ملی کسی است که پدر و مادرش کافر باشند و این شخص بعد از بلوغ اظهار کفر کند و بعد اسلام بیاورد و سپس از اسلام برگردد و اظهار کفر کند. شخص مرتد اگر مرد باشد، در صورتی که مرتد فطری باشد، اعدام می‌شود اما اگر مرتد ملی باشد ۳روز به او فرصت توبه داده می‌شود و اگر توبه نکرد اعدام می‌شود. اگر شخص مرتد زن باشد، چه از نوع فطری به چه از نوع ملی، اعدام نمی‌شود، بلکه زندانی می‌شود تا زمانی که توبه کند. انکار، رد و تمسخر و توهین به دین یا یکی از اصول دین و مقدسات ازجمله اسباب ارتداد در فقه جغفری به شمار می‌رود.

فلسفه معجزات مرتد

در کتاب تفسیر آیات برگزیده اثر علی‌رضا مستشاری در باب فلسفه حکم ارتداد می‌خوانیم: حکم اعدام مرتد در واقع یک حکم بازدارنده است. اشخاص از ابتدا می‌توانستند مسلمان نشوند؛ ولی بعد از آنکه

مسلمان شدند، دیگر حق برگشت علنی که حکم تبلیغ بر فردین دارد، ندارند. فلسفه این حکم بدان جا‌بازی‌می‌گردد که در صدر اسلام، گروهی نقشه کشیدند که دل تازه‌مسلمانان‌ها را نسبت به دین سست کنند؛ نقشه این بود که تک‌تک بیایند و به زبان ایمان بیاورند و چندی بعد از دین اسلام بازگردند تا چنین‌القاء کنند که اگر اسلام دین

طی سالیانی چند، به‌دنبال موضوع حکم ارتداد سلمان

رشدی که توسط امام خمینی(ره) صادر شد، نظریات

مختلفی در عرصه‌های علمی ردوبدل شد که در جای

خود قابل‌تامل و بررسی است اما طی چند سال اخیر

بااصل حکم و سپس تخطئه‌اجراکنندگان حکم پرداختند. در این

مباحثی پیرامون ارتداد و زمینه‌های فقهی و تاریخی آن، به روشن شدن افکار عمومی کمک شود.

خوبی‌است، چرا گروه‌گروه از آن برمی‌گردند؟ آیه ۷۲ سوره آل عمران، این مطلب را بیان می‌کند. خداوند یک قانون محکم و شدید جلوی ایشان گذاشت و این نقشه را نقش بر آب کرد والااگر کسی مرتد شود و اعلام نکند، حکم اعدام ندارد. حکم ارتداد، حکم حکومتی حاکم است و او باید تشخیص دهد که آن قضیه، مسخره کردن دین و خالی کردن دل مسلمانان هست یا نه؟

بنابراین حاکم اسلامی همانطور که باید مواظب باشد که گوشت مسموم در جامعه، توزیع نشود، باید مراقب باشد تبلیغاتی که در جهت دین و جامعه توطئه برای سست کردن دین مردم است، در جامعه رواج نیابد و درصورت لزوم، شدیدترین مجازات‌ها را جاری سازد. جالب این است که در فرهنگ اسلامی ما منکران خدا و سران ادیان مختلف، با آزادی کامل و استقبال خوب عالمان و حاکمان اسلامی انجام می‌گرفت و این نشان از ظرفیت علمی و فرهنگ غنی اسلام است؛ اما آنچه از آن جلوگیری می‌کند، فعالیت‌های تبلیغاتی مسموم در میان عموم مردم و سست کردن ایمان مردم عامی و عادی بوده‌است. درحقیقت بحث آزادی اندیشه و تحقیق نیست بلکه بحث نیروسازی و تضعیف جامعه مسلمانان است.

پیشینه تاریخی ارتداد در اسلام

قبل در سیره پیامبراکرم(ص) و سایر انمه دستور بر آیت در اعدام فردی مرتد وجود دارد؟ دکتر رسول جعفریان، مورخ نام‌آشنا در کتاب تاریخ اسلام خود می‌نویسد: «رسول خدا اِپس از فتح مکهٔ تنها خون چند زن و مرد مشرک را هدر اعلام کرد و با مسلمانان خواست که هر کیچا آنان را دیدند – ولو چسبیده به پرده کعبه بود- بکشند.» (تاریخ اسلام، ج ۱، ص

اندیشه اسلام

تنافی فتوا با دیپلماسی

موضوع احکام اسلامی آنجا که در تنافی با برخی رفتارهای دیپلماتیک قرار می‌گیرد، ما شاهد نوعی از نزاع میان دین و دنیا خواهیم بود که میدان وسیعی از اظهارنظرهای علمی و شبه‌علمی را می‌گشاید. در این میدان که تجلی آن را می‌توان در ماجرای فتوای اعدام سلمان رشدی مشاهده کرد، برخی معتقدند باید بر سر اصول اساسی اسلام ایستاد ولو برخی کشورها و قدرت‌های دنیا مخالفت و دشمنی ورزند. رهبر معظم انقلاب در همین راستا در موارد متعدد مطالب مهمی را بیان کرده‌اند که بر جریده تاریخ ثبت است. از جمله این موارد، بیانات ایشان در دیدار مسئولان وزارت امور خارجه، سفر او کارداران جمهوری اسلامی است. ایشان می‌فرمایند: «اصولی را که جمهوری اسلامی با آنها معروف شده، با سربلندی ننگه دارد، نه با خجالت. با سربلندی و این است که کوینده است. ببینید! امام، سلمان رشدی را مهدور‌الدم کردند. در دنیا غوغا شد. یادتان هست؟ اروپایی‌ها یکسره سفیرهایشان را از تهران خواستند. بنده، همان وقت‌ها سفری به یکی دو کشور اروپایی داشتم؛ به همین یوگسلاوی و رومانی و اینها خبرنگارها ریختند سر ما که «قلاً این قضیه سلمان رشدی چیست؟» گفتیم: «بله! این قضیه بسیار مهمی است که امام فرمودند. این کار هم خواهد شد.» بنا کردند از اطراف خدشه کردن: «چطور شما چنین حکمی کردید؟! چطور شما دخالت می‌کنید؟» قرص و محکم ایستادم و گفتم امام تیری شلیک کرده‌اند و این تیر همینطور می‌رود. خوب هم هدف‌گیری کرده‌اند و تا به هدف نخورد، نمی‌افتد. الان هم همین‌رامی‌گویم. معتقدم این تیر، روزی به هدف خواهد خورد. شاید بعضی، آن روز خیال می‌کردند که «حالا به این شدت و وضوح هم لازم نیست.» نه‌آقا! الحمدلله، چند صبحی بیشتر نگذشت که همانهایی که با اخم، سفیرها را برده بودند، یکی یکی به در خانه آقای دکتر ولایتی آمدند و گفتند: «قلاً، ببخشید! اشتباه شده‌است.» آن وقت یکی یکی، سفیرها را برگرداندند. ایشان هم بحمدالله، با عزت، یکی یکی اینها را قبول کرد و آمدند سر جایشان. قضیه چنین است. اصول ما اینهاست.»

بن: بیانات مقام معظم رهبری در دیدار مسئولان وزارت امورخوارج،ه، سفر او کارداران جمهوری اسلامی۱۳۷۱/۵/۱۹

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

سلمان رشدی

بن: برگرفته از برنامه سوره، ۱۳۷۱/۵/۱۹